

TANÍTÓK LAPJA

TANÜGYI ÉS GAZDASÁGI UJSÁG

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

Egész évre 160 L, Félévre 80 L,
Negyedévre 40 L.
■■■■■ Egyes szám ára 7 Leu. ■■■■■

Felelős szerkesztő és kiadó:
GYERKES MIHÁLY

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Str. Mihailu Ulteaz (Király-u.) 3.
Megjelenik két hetenként.
Hirdetések díja soronként 6 Leu.

Megoldás felé.

Még nincsen befejezve a „Tanítók Lapja” átvétele ügye, azonban e megvalósulás napjai közelébe jutottunk, úgy, hogy mire e sorok az olvasó elé kerülnek, effectuált határozattal a tanítók sajtó organuma már az Udvarhely-megyei Tanítóegylet tulajdonába ment át.

Igaz ugyan, hogy a július hó 3-án tartott választmányi ülés nem tudta foganatosítani a közgyűlés határozatát eredménnyel a lap átadása és átvétele ügyében, azonban a választmány tagjai új ülés összehívásával és a semmit nem mondó előbbi határozatának aktív irányban való megváltoztatásával, a tulajdonossal történt szóbeli megbeszélések és elvi megállapodások alapján, végérvényű határozatot fognak provokálni. E kölcsönös előzetes megállapodás biztató alap arra, hogy a választmányi ülés meghozza elhatározásával a vármegyei tanítógyűlés intentionak megfelelően az összes aktív beindításokat, amelyeknek növekedő eredményei nemcsak a tanítói közösség, de az egyedek nagy érdekeinek is alapját képezik az építő munka megkezdésében.

Amint az erő meghatványozódik, a távolállók csoportja is szívesebben vonzódik e szellemi központ felé, s a tanítók, főképen a magyar nyelvű állami iskolák tanítói mind jobban-jobban megtalálhatják érdekeik védelmi hangadóját, az általuk szolgált népoktatási munkamező tökéletesebb fellendítését, az erre szolgáló elméleti és gyakorlati közlendőségek napfényrehozása által.

Nekünk, itt működő tanítóknak, egyetemlegesen és egyértelmű elhatározással kell munkába indítsuk a szellemi élet felemelését, részint a tudomány újabb vívmányainak ismer-

tetésével, részint a pedagogia és didaktika összes hasznos elveinek gyakorlati megvalósításával, részben pedig a való élet nyilvánulásainak a helyes mederbe való terelése és a köztársadalmi élet erkölcsi alapjának felmagasztalása által.

Egységet kell teremtsünk az itt élő magyar nyelvű iskolák tanítói, de főleg állami tanítók körében, hogy aztán az egyetakarás és egyöntetű közéleti szereplő fellépésünk minden tekintetben a várt sikert hozó lehessen.

Mindezen nagy várakozásoknak, elvi beállításoknak legfőbb segítő eszköze: a közösség telefonhálózata, az ujság lehet. Hogy ez az összekötő kapocs, a minden irányu munkánk tökéletesítő tényezője meglegyen, s az a mi körünkben elérhető legmagasabb szellemi kiváncsálommal időről-időre megjelenhessen: ebben alapvető vállalkozással megy elől az Udvarhelymegyei Tanítóegylet, magára vállalván, mint megingathatatlan fundamentum a csatolt területen működő kisebbségi magyar tanítók sajtó organumának feltétlen fenntartását; munkatársakul, az előfizetésekkel segítő társakul híván e vármegyén kívül más vármegyék területén működő kartársainkat is.

Lapunk új viszonylatának teljes megértésével adjuk az átvétel alapkellékét, hogy nem vármegyei tanítói lappá, sem rendeleteket leközlő hivatalos organommá akarja tenni új gazdája, de a lekapcsolt területen működő magyar nyelvű iskolai tanítók és az általuk szolgált és képviselt kultúra minden kiemelkedő vonását, értékes megnyilvánulását közkinccsre szándékozik avatni, a mindenhová való eljutás révén.

De nemcsak anyagilag vállalja a fenntartást kezességszerűen az egyesületi tagok egyetemleges bevonásával, hanem a szellemi egybekapcsolódás utját is teljes erejével műveli,

a szerkesztőbizottságok széles körben való megszervezésével.

Mindezen tények olyan garantiák, amelyek mágnus-szerűen vonzzák maguk felé az egyede- ket, melyek összeségének megmozdulása, avagy kinyilatkozása a kultúra terén, határ- jelző-képpen ékelődik a közélet talajába. Magvetés, amelyeknek érett gyümölcsét minden foglalkozási körben élő emberiség közvetlenül, vagy indirekt uton de élvezni fogja.

Ezen célzattal, tudatos jövőbe nézéssel közeledik a „Tanítók Lapja“ nagyobbrafejlő- désében: a megoldás felé. Gyerkos Mihály.

Hogyan lehet könnyebben megtanulni románul?

Nem is itthon, de a Regatban, a craiovai tanító- képzőben tartózkodva, öt hónapon át kutattam, minden irányban kísérletet téve kerestem azt a methodust, mely a román nyelvnek mentől tökéletesebb és sikere- sebb elsajátítására vezetne.

Hazuról távol voltam jó ideig, tehát mindenik hozzám tartozó és ismerősöm joggal tételezhetette fel, miszerint szabadságom lejártával a román nyelvet már tökéletesen beszélem, ahogy kifejezőképpen szokták használni: írásban és szóban egyaránt bírom. Deresedő fejjel, minden komolysággal övezve, ha nekilátok és beleindulok ezen önkéntes, de előnyös vállalkozásba, az már a maga egész teljességében csak a sikeres eredményeket hozza magával, ez vala mindenkinek a meggyőződése.

Nem mondom, hogy ezen cél felé való erős tö- rekvésemben mindent meg nem tettem, amit csak az elképzelés és az idők rendén kialakult tapasztalat jó- nak látott, előnyösnek mondott. Önmagammal szemben lennék tulszigoru megítélő, ha a naponként véghezvitt 6—7 órasi tanulást még mindig kevés szorgalom kifejtésnek minősíteném, hozzászámítva, hogy ezen kívül egy-két órát még az intézet növendékeivel és alkalmazottakkal való román nyelvű társalgásra is igyekeztem felhasználni: mindazonáltal elbizakodott és önmaga- mat dicsérő u. n. dicsekvő lennék, ha a feltételező vá- rakozásokra »igennek« felelve, kimondanám, hogy elsa- játítottam a román nyelvet szóban és írásban egy- aránt.

A való igazság az, hogy sokat kerestem a tanu- lás célra és több eredményre vezető methodikáját, a felmerült gondolatokat és tapasztalati irányításokat mind végig próbáltam, kísérleteztem, igen sokat és erős akaratu, nagy odaadással tanultam, de talán a rendszer- telen tapogatódzás, az uttalan útvesztőben egy kijelölt irányszempont nélkül való bukdácsolás; az öregedéssel járó kevesebb felfogó és megtartó képesség bekövet- kezése, vagy a több magyar tanítónak az együttléte,

vagy pedig mindezek együttesen, de hathatós akadályok voltak, mert biz én öt hónap alatt sem tanultam meg románul. Ha nem is jártam egészen úgy, mint az egykori apa világot járó, látni és tanulni vágyó fia, aki örökségét kikérve, azt a mesterség keresésre és a tapasztalatok szerzésére mind elköltötte s hazajöve be- számolt az apjának, hogy igaz, miszerint nagy világ- részt bejárt, mesterséget azonban nem tanult, de tapasztalatokat bőven szerzett, amelyek révén mások jobban okulhatnak. Ezt a végeredményt magam is megköze- lítetttem, azzal a különbséggel, hogy mint tanítónak, de főképpen, mint ezen kezdő éveit élő tanítói sajtó- organumunknak szerkesztője, a tapasztalatok, az irány- szempontokat képviselő megállapítások is értékes kin- cseket jelentenek, úgy az én itthoni továbbtanulásom szempontjából, mint az ugyanezen a téren ezerszámra tanulni vágyó — talán helyesebben mondom, tanulni kényszerült — tanítótársaim részére. Hogy ez így lehet, igazolja némileg azon körülmény, hogy a mult évi utmutatásunk és a miniszter úrnál tett kérelmező eljá- rásunk alapján igen sok, most végzett fiatal tanító, ta- nitónő nyert, kérelmezése alapján állami tanítói kine- vezést a Regátba és egy évre szóló felvételt valamelyik ottani tanító-tanítónőképzőbe, mint hallgató tanuló, intézeti teljes ellátás és fizetése 30%-ának élvezése mellett. Viszont tapasztalatok szerzésével most biztos útmutatásokra óhajtatottam adatokat, meggyőződéses irányszempontokat szerezni, amelyeknek figyelembevételével rövidebb idő alatt, és fokozottabb eredménnyel meg lehet tanulni románul írni, olvasni és folyékonyan beszélni, még pedig nemcsak a fiatalabb tanítói nem- zedéknek, akiknek idejükből még egy-két év is könnyebben kitelik, de az idősebb: azaz ötven év felé járó tanítótársainknak szintén, akik az u. n. ellógó esztendőket, avagy nyári vakációkat nem nagyon pa- zarothatják, de fel kell használják, tekintettel, hogy a hátralevő idejükből már nem igen sokra telik.

Elsősorban is a szervezeti részével foglalkozom a dolognak, amelynek tapasztalati szempontjait figyel- mébe ajánlom úgy a tanítók felett rendelkező minisz- ter úrnak, mint a tanítóknak és csak másodsorban írom meg a tanulásbeli kivétel módozatait, amelynek megfontolása és esetleges követése már csupán a hivat- kozott felnőtt tanulók érdeke.

A kisebbségi nemzetek tanítóinak román nyelv tanulási jól elrendezett alkalmatossága nagy érdeke úgy az államhatalomnak, amelyik erre rengeteg pénzt költ el, mint a tanulási sorsra jutott tanítóknak, akik időt, energiát és kevés fizetésükből is jelentékeny u. n. előre nem látott kiadást tesznek, költenek el e vé- gett s az eredmény a számbavételnél sajnálatosan, sőt siralmasan kevés. S bárméddig rendeztetni a miniszter úr a tanítók nyelvtanulási nyári tanfolyamait, avagy a tanítóképzőkben való kirendelési feltételezett nyelv- tanulási egy éves kurzusokat: úgy az ezekre fordított pénz, mint az ezen célra szánt idő, eredmény nélkül elvesztegetett, elpazarolt drága kincs, amely nagy kárba menést a tanítótság egyetemleges ké- relmezése alapján a miniszter úr haszonra fordíthat,

csak aszerint kell kérelmezni a nyelvtanulási alkalom megadását. Hogy ez úgy legyen, egy rövidre szabott memorandumban magunk is tájékoztatni óhajtjuk a miniszter urat, bizván benne, hogy senkinek ezzel nem ártunk, de mint a tanítói érdekeink társadalmi szószólói, ezen ügyünknek esetleg használhatunk.

Javaslatunk hát a következő:

Csupán 2—3 esztendőre szólólag adjon ki a miniszter úr egy körrendeletet a regáti tanítókhöz, hogy nyilatkozzék mindenik tanító: nem-e tudna ellátni egy tanítót, a nők nőtanítót 3—6 hónapra vagy egy évre lakás és kosztadással, megjelölve még azt is, hogy a faji gyűlölet érzelmei nélkül, feltétlenül szívesen látnának egy személyt a megállapítandó fizetésért és készségesen állanának nyelvtanulási segítségére az illető vendégüknek, nem óraadással, de egy-egy kitételnek, avagy épen csak egy-egy szóznak helyes értelmezésénél, megfelelő hangsúlyos kimondásánál. Aki pedig egy magyar vagy más kisebbségi nemzet tanítóját a román nyelv megtanulásában, minden készséggel és érdemszerűen elősegítette, azok jutalmazására ezen érdemük méltánylására, találjon a miniszter ur megfelelő módot. De nem csak a maga házában való ellátásba fogadást, hanem a faluban, városban más — intelligens és a román irodalmi nyelvet beszélő családoknál való elhelyezést is kutassa — keresse fel a helyi tanító, illetőleg tanítótestület és jelentse be a miniszteriumnak.

Midőn ezek az elszállásolási és étkezési helyek biztosítva vannak, adjon ki rendeletet a miniszterium, hogy saját kérelmeik alapján, elhelyeztet az ó-királyságban 500—600 kisebbségi tanítót s a kérések beadandók.

Az így falukra, városokra családoknál való *egyenkénti* elhelyezéssel kiküldött tanítóknak a helyi elemi iskolai tanítás látogatása engedjék meg, azaz fakultatíve tétessék köteleességükké. Azért csak feljogosító, de nem kötelező formában, mert az idő jelentékeny részét a kirendelt tanító tanulással is kell töltse s erre szintén sok időt kell felhasználjon, tehát nem ülhet végig az iskolai tanításokon; de minden esetben és bármelyik osztály tanítására jogosult legyen — fakultatív köteleességénél fogva — ellátogatni.

Az elhelyezések ezen módon való biztosítása mellett az ellátás fizetendősége a nagy kérdés. Ezt a községi előjáróság és a kirendelt tanító igazolása mellett, a megállapított mérték szerint, havi utólagos részletekben minden esetben maga az állam kell fizesse, mert a kirendelt tanító erre képtelen. Sőt az utazás és egyéb kiadások fedezésére, az itthon maradó család fentartására a tanító egész fizetése, a kirendelési rendeletben való meghagyással, kiszolgáltatandó, hiszen az a tanító hazuról távol nem önhibájából, avagy passziózásból van szabadságon, de épen ellenkezőleg, intenzív munkában tölti idejét és az idegenszerűség sok nehézségeivel, azok megszokásával küzdökdi. Miért büntetni hát épen őt fizetésének esetleges csorbitásával nemes szándékáért, államérdekű vállalkozó tanulásiért. Ezt a rendszert végkép el kell ejteni az állam-

nak, mert nem csak bántó, de a tisztviselői értéket teljesen lebecsülő, napszámossal való elbánás, az ezen célra szabadságolt tanítókkal szemben. Ezek helyettesít fizesse az állam, de ne úgy, hogy még haszna legyen a helyettesítéssel, a távol levő tanítók fizetésének levonásával.

A román nyelv megtanulásának ezen kiviteli módját kérelmezze mindenik érdekelt tanító. Vagyis fejezzék ki a miniszterhez intézett és tanfelügyelőjüknek beadott; újonnan kinevezést és nyelvtanulási kirendelést is kérelmező tanítók szintén lakóhelyük tanfelügyelőjéhez beadott kérésükben a 3—6 hónapra, vagy egy esztendőre való szabadságuk megadását, a jelzett célra kirendelésüket a Regát valamelyik falujába, városába, családnál való elszállásolás és étkezési ellátással és a szabadság ideje alatt egész fizetésük csorbitatlan kiszolgáltatásával.

A nyelvtanulás lehetőségének számunkra ez az egyetlen és legbiztosabban célra vezető kiviteli módja, ezért és csak egyedül ezért, ennek megvalósításáért áldozzon pénzt a miniszter, időt fáradságot és költséget csakis ezen ut megnyerésére fektessenek a tanítók, mert saját füleimmel hallva tudom, hogy pld. az elmúlt husvétii vakáciora a magyar tanítók képezdei együttlakásából a falura (taraba) egyik VI-ik osztályos tanuló szüleihez kiment tanítónő két hét alatt többet tanult a román beszédből, mint az együttlakás mellett 2 hónap alatt.

Elegendő részletességgel szólva a nyelvtanulás technikai elrendezéséről, lássuk most az elméleti kivitel módjait, amelyek ebben a nagy utvesztőben nem kisebb jelentőségűek az előbbi utmutásaimnál. Ennek ismerete nélkül ma még más is csak úgy járna, mint én, tapogatódná, kísérletezne a helyes és eredményes nyelvtanulási eljárás kifürkészésével. Mert nyelvtant és olvasmányokat irtak erre a célra többen, de a tanulás methodikáját nem tartotta lényegesnek jóformán egyik író sem. Ha hát pár szóval ezt is érintem s ennek rendén egyes könyvekre is hivatkozom, mindenki e cikkem olvasója, tekintse azt csak egyéni véleménynek, amelynek egyes momentumai esetleg megpróbálhatók, de semmi esetre sem minősítendőek kiforrott és megdönthetetlen elvi álláspontnak.

Azt képzelem, midőn e leírásomat adom, hogy nyelvtanulási szándékkal levő kartársam kint van falun, beérkezett (a taraba) valamelyik tanító, vagy más intelligens családhoz és hozzá akar látni, megélhetési elrendezkedése után a román nyelv tanulásához. Erre szüksége is van azonnal, mert bizony ott egy árva szót sem tud magyarul egyik tanító sem, még kevésbé más. Tehát a legszükségesebb szavakat és mondatokat azonnal alkalmazásba kell vegye, nem úgy, mint a tanfolyamokon, vagy képzői együttes elhelyezés és tanítás mellett, hogy hat hét is eltelik és a hallgató tanuló csak magántanuló, mert senki sem hallja mit tanul és mit tud, internationalis tanuló, mert *csak* hallgatni, valóban nemzetközi tudomány és tanulás, s aztán az idő elteltével semmit sem, vagy csak nagyon keveset tanulhatott, gyakorolhatott,

s csupán emlékekkel gazdagodhatott, amiben egyik tanfolyam sem szükkölködik. Ha kérdeznék, ezt is megmondhatom, hogy tapasztalatból tudom.

De, hogy a szükség kényszerítette beszélgetéshez a tanító azonnal hozzáfoghatson, tartson készenlétben zsebében egy noteszkét és ceruzát, abba minden megkérdezett szót írjon le és tanulja meg. Hogy pedig a család körében bár a legszükségesebb dolgok kifejezhetőségével boldogulhasson, azokra vonatkozólag egész mondatrészeket, sőt mondatokat írjon le és tanulja meg. Szótárképpen én, mint ezidő szerint legjobbat (bár a II-ik kiadásában sok hiba fordul elő, lehet, hogy a most sajtó alatt levő III-ik kiadásban ezek kijavítottak) a *Putnoky* Miklós Román-Magyar és Magyar-Román szótárát használtam és használom, kiadja Auspitz Adolf Lugoj (Lugos), ha más ennél jobbat tud és ismer, használja azt. Fődolgoz a szótárnál, hogy abban a főnevek nemei ki legyenek tüntetve, mert bár van szabály erre, de végtelen sok a kivétel; az igék ragozásának a hovatartozása az igező kitüntetésével, mert ezen sem lehet kiírás és határozott utmutatás nélkül új tanulónak eligazodni.

A legsürgősebben szükséges szavak összeírása, kiszedése és megtanulása mellett már az első időben fogjon hozzá a nyelvtanuló a nyelv constructiojának: hangtan, szótan és később mondattana megismeréséhez. Az első időben az egész anyagot olvassassa át, hogy némi sejtelve legyen, mi mindenről lesz majd szó. Én erre a célra használtam előbb a *Czumbel* Lajos: *Román Nyelvtan*-át, amely rövid, áttekinthető és összegyűjtve sok jó szót is tartalmaz; a nyelvtan alapos megtanulásához azonban már a Dr. Gh. *Joanovici*: *Rendszeres Román Nyelvtan* c. könyvét vettem elő, amely nemcsak rendszeres, de elég részletes és világos utmutató is a nyelv szerkezetében, amelyhez kiadta most második rész gyanánt a *Mondattan* könyv részét is és a Bitai Rom. Nyelvtanát. Mindeniket a *Minerva* könyvkiadó vállalat (Cluj) hozta könyvpiacra.

A nyelvtan rendszeres és többször való átitéssel tüzetes tanulása mellett, párhuzamosan és egyidejűleg olvasmányokat is tanultam, még pedig a kitűnően szerkesztett Dr. *Bilinszky*-féle: *Román Nyelvkönyvből* (kiadja: *Krafft* Sibiu) úgy, hogy az olvasmányokat, verseket sorra vettem, az ismétletlen szavakat és kitételeket annak szótárából szószedetembe kiírtam, megtanultam, az olvasmányokat lefordítottam és azután az egész olvasmányt szó szerint megtanultam. Előbb azonban fennhangon tanultam meg egy felsőbb osztályos román tanuló, vagy tanító hangszülőzési utasítása mellett jól és szépen olvasni, mikor ez ment, könyv nélkül gyakoroltam az elmondását, de mindig *fennhangon*, kétféle szempontból: a nyelvnek a román szavak kimondásában való gyakorlása, a hanghordozás és a szókincs, a jó kitételek gyarapítása szempontjából. Ezen beszédbeli gyakorlatok közepett természetesen mindig megfigyeléseket tettem a nyelvtani tanulás mikénti érvényesülésére is, s innen és így erősítettem a megtanult nyelvtani szabályokat gyakorlati alkalmazásu példákkal is.

Ezen kettős vágásu tanulás, a szókincsnek szaporítása, a közvetlen, azaz az élő beszédbeli szakadatlan próbálkozás, mondogatás: rövidesen meghozták azt a készséget, hogy amint szokták mondani, már románul nem adhatnak el és odabent sem halnák meg étlen-szomjan, mert tudok, értek már románul én is valamicskét.

De kialakult a tüzetes nyelvtanulásom rendén az is, hogy bár minden szó egyformán jelentős és fontos, de mégis a román nyelv gerincét, tartó oszlopát az igék, azaz az igék négyféle ragozása képezik, amelyeknek alapos ismerése révén tud származtatni a tanuló főnevet, melléknevet és határozót egyaránt, de ezek három főidejének: jelenidő egyes szám 1-ső személy; csonka infinitívus, azaz főnévi igenév és participium, (azaz mult részesülő) ismerete mellett, a beszédbeli készség is nem képzelt gyorsasággal halad előre, miért is minden ige, a szótárból ezen három főalakjával kell kiszedni és egészben megtanulni pld. *culc*, a *culca*, *culcat* 1. (az 1-es szám azt jelenti: első igeragozás, mikor is az infinitívus a-ban, a mult ideje pedig at-ban végződik; az ez végzetű igeinek pedig a jelen idejük végződik ez-ben pl. *imitez*, a *imila*, *imitat* 1. vagy a 2-ik igeragozáshoz tartozó: *tae* a *tecea* *tecut* 2., amelynek infinitívusa *ea*, mult ideje pedig ut-ban végződik; vagy a harmadik igeragozáshoz tartozó: *duc*, a *duce*, *dus* 3, melynek csonka infinitívusa e-ben, participiuma pedig s-ben végződik és végül a 4-ik igeragozáshoz tartozó: *clădesc*, a *clădi*, *clădit*, ezek a jelen időben *esc*-ben, az infinitívusban *i*-ben, a participiumban pedig *it*-ben végződnek. Ha e három főidejét az igeinek megtanulta a tanuló, oly sok minden irányu származtatásra és ami legfőbb: román szöveg olvasása közben, szavak keletkezésének felismerésére képesítette magát, hogy bátran mondhatja, kezembem van a helyzet kulcsa, a nyelv tanulás világító vezériránya. Ez pedig végtelen nagy szó, mikor valaki tudja a biztos haladásnak célhoz vezető utjait, s nem a saját kárán, végtelen idővesztegetése és próbálgatásai alapján kell rájöjjön ugyyszólva esztendőnk múltán az ilyen dologra; de egymagában állva is tud haladni, a megfelelő, de legalább a fentemlített könyvekkel felszerelten való nekiindulással.

Mi sem természetesebb, hogy idők múltán már román szövegű könnyebb dolgok olvasása is igen nagyban elősegítik a mondatok képzését, formálását és hozzájárulnak a beszéd gyorsabb kialakulásához.

Nem lévén hosszabb időnk a román nyelv megtanulására, nekünk azt a methodust kell keresnünk, amelynek segítségével rövidebb idő alatt is, figyelemre méltatható eredményt tudunk a nyelv mindhárom részletében felmutatni. Öntudatos és haladottabb tanulást tehát, mely kapcsolatos és egyidejű az írás, olvasás helyes megtanulásával, csakis az itt leírt, azaz nagyjában vázolt módon érhet el a nyelvtanuló.

Egy kissé talán hosszabbra nyult ezen utmutató leírásom, mint terveztem és elképzeltem, de a kérdés nagyon aktuális lévén, igyekeztem mindkét oldalában lehető részletességgel megvilágítani, hogy akik utánam

jönnek a nyelvtanulási vállalkozásban, ne csak tapasztalatokban, de a román nyelv intenzívebb és tökéletesebben beszélő elsajátításával is gazdagabbak legyenek; hogy következőleg bármely tantárgy vizsgáját tűzik is megoldandó feladatképpen előnkbe, azokból fennakadás és aggodalmaskodás nélkül vizsgázhassanak, készségüket az illetékes bizottság előtt beigazolhassák.

Élénk figyelmébe ajánlom tapasztalati megállapításaimat, ezek alapján kialakult javaslatomat, úgy a miniszter urnak, mint az érdekelt kisebbségi tanító-társaknak.

(Odorheiu.)

Gyerkos Mihály áll. ig.-tanító.

Tanítási tervezet.

III.

b) Az élet feltételeit biztosító szervek:

1. Táplálkozás.

T. Azt már régen tudjátok, hogy a növény honnan kapja a táplálékot?

N. A földből.

T. Mivel szívja fel?

N. A gyökereivel.

T. Mi az, amit felszív?

N. Vízben feloldott sók.

T. Ugy van! De hiszen gyerekek, a föld még egészen fagyott, kemény, hát akkor honnan kapja a hóvirág a nedvességet? (Nem tudjátok.) Ugy-e hogyan takarékoskodunk mi, különösen ebben a drága világban.

N. (Esetleg.) Mama mindig mondja, hogy az ételmaradékot, lisztet, kenyérdarabot stb. el kell tenni, hogy legyen máskor is.

T. Milyen takarékos édesanyád van N. Vajjon nem a hóvirágtól tanulta? (Nem értik.) Mert ez is olyan takarékos ám! Ami fölösleges táplálékot kapott a múlt nyáron, azt mind félretette magának! Legyen akkor is, mikor mindenütt elfogyott! Mint ahogyan édesanyátok a kamrába, pincébe eltesz mindent, hogy legyen máskor is. Itt van a hóvirág élesztára! (Kihuzom a hagymás példányt a földből). Hát melyik az élesztár?

N. A hagymája.

T. S mi nyulik lefelé a hagymából?

N. A gyökere.

T. Látjátok milyen az Isten gondviselése! (Ezután megvizsgáljuk a hagymáját, gyökerét s rávezetem őket az életműködésre, hogy a hóvirág a múlt évben összegyűjtött s a hagymában elraktározott saját nedvességéből él s ez képesíti arra, hogy már akkor jelentkezik, mikor más növény még egyáltalában nincsen.)

T. Tudjátok-e hogy a hóvirágnak és valamennyi növénynek nem elég az a táplálék, amit a földből kap.

Még máshonnan is szereznek táplálékot. Mi van a földön kívül körülöttünk?

N. Levegő.

T. Onnan is szerez táplálékot! Mi is beszívjuk a

levegőt a tüdőnkbe s a jót testünk felhasználja s a megromlott levegőt, melyet *szénsavnak* nevezünk kileheljük. Mit lehelünk ki?

N. Szénsavat.

T. Mit gondoltok milyen az a szén, amit kilehelünk?

N. Mérges.

T. De hiszen, ha mi foyton bocsátjuk magunkból a szénsavat, a levegőnk egyszer teljesen megromlik?

N. A növények tisztítják.

T. Jól van! A növény a levelén levő apró nyíláson beveszi a szénsavat s miután abból bizonyos részt a mit majd az V. osztályban fogtok megtanulni, — tehát abból bizonyos részt magának megtartott a növény is, egy másik részt kibocsát a mit *oxigénnek* nevezünk. Így a mi levegőnk folyton romlik és folyton tisztul.

Ime megint látjátok az Isten gondviselésének csodálatosságát! De hát mit csinál a növény azzal a másik résszel? Táplálkozik. Ez az ő másik tápláléka! Ha tehát tőletek valaki azt kérdezné, hogy honnan kapja a növény a táplálékát, hogyan felelnél rá?

N. A földből a gyökereivel és a levegőből a leveleivel és a szárával.

T. A hóvirág még honnan kap táplálékot?

N. A levegőből.

T. Vizsgáljuk meg a levelét és szárát. A levele hosszukás vályualaku, melynél fogva a nedvességet a gyökere felé irányítja, valamint azt, hogy a két levél alul hártýasan körülveszi a szárát, melyet alul tókosánynak nevezünk.

2. Lélekzés.

T. Tápláléka tehát van már a hóvirágnak. De még mire van szüksége?

N. Lélekzésre.

T. Mivel veszel lélekzetet? Mivel az állatok? Hát a hóvirág és valamennyi növény? A levelével. A lyukacsokan behatol a levegő, melyből úgy mint mi és az állatok az oxigént használja el. Így tehát lélekzéskor mit használ el?

N. Oxigént.

T. S táplálkozásakor mit bocsát ki magából?

N. Szintén oxigént.

T. Csakhogy az az emberek szerencséje, hogy a hóvirág is, meg valamennyi növény sokkal több oxigént bocsát ki, mint amennyit elhasznál. Ellenkező esetben mi történék?

N. Megromlana a levegőnk.

(Folyt. köv.)

Kiegészítő tanítói vizsgák tankönyvei kaphatók: a „Minerva” Részvény-Társaságnál Cluj.

HIREK.

Itthon. Craiovai tanítóképzőben a román nyelv tanulása végett történt kirendelésem ideje június hó 30-ával véget ért. Szabadságom lejárván, állásomat *itthon* az odorheui áll. el. iskolánál elfoglaltam. A lap szerkesztését átvettem és így annak minden dolgát személyesen végezhetem. Kérem azért a lap ügyében vagy személyemmel kapcsolatban álló megkereséseket címemre: »*Mihail Gyerkes Mihály* inv. dir. de stat Odorheiu-Székelyudvarhely«, vagy a szerkesztőség címére: »*Redactie Tanítók Lapja szerkesztősége Odorheiu-Székelyudvarhely*« küldeni. A postai rendelet értelmében a román címzés elmaradhatatlan.

Köszönet. *Halmágyi* Samu odorheui polgári iskolai igazgató urnak öt hónapi távollétem ideje alatt a Tanítók Lapja szerkesztői munkájának kifogástalan és pontos végzéseért, hálás köszönetem fejezem ki. Támogatását, a szellemiakkal való pártolását lapunknak kérem továbbra is, hiszen az ő költői lelkében minden szép és nemes eszme nemcsak fogékony talajra talál, de az életrekeltség művészetéhez is megvannak az édesen csengő szavai, lágyan huzódó, de biztosan ható stilizálásai. Legyen állandó szellemi pártolónk, munkatársaink egyik legfőbbike. Még egyszer őszinte köszönet szíves fáradozásáért! Fel. szerk.

Ujult erővel. Az a biztató reménység, hogy a lap jövő száma már a tanítóegyletünk tulajdonában jelenik meg: ujult erőt ad a munkához, megacélozza akaratelhatározásunkat, vezérel az ideálok felé: termelni eszméket, gondolatokat, hogy azok megvitalás és életrevalóságuk felismerése után, átplántáltassanak a mindennapi életbe. Állunk a mánkába egész tettekkészséggel, nem lankadó energiával folytatva annak minden előnkbevetett részletét, az eredmények, a sikerek javára. Nem magunkban, ujonnan felkért munkatársaink állandó segítségével akarjuk lapunkat új viszonylatai között vezetni; támogatójául, előfizetőjeképpen az erdélyi vármegyék magyar tanítóit megnyerni. Tájékozódás végett meg is küldöttük e lapot, az új félév kezdetén, az előfizetések nem küldése miatt kimaradt kartársaink részére szintén s úgy őket, mint rendes előfizetőinket kérjük, hogy az esedékessé vált második félévi 80 leut mentől előbb beküldeni szíveskedjenek ezen cím alatt: »*Editură Tanítók Lapja Odorheiu*«. Az elmúlt félévről vagy esetleg még az azelőtti időkből hátrálékos előfizetőinket meg arra hívjuk fel, hogy ezen tartozásaikat szintén tegyék azonnal postára; tekintsék, hogy minden lapszám ma ezeket emészt fel s az előfizetések nélkülözése esetén, előre képtelenek vagyunk a lap anyagi dolgait rendezni, azt pontosan megjelentetni.

Elmaradt szám. Lapunknak június hó második felében megjelenésre várt száma elmaradt három ok: a szerkesztő utazása és az ezzel járó előkészületek; a lapnak július 1-ével feltételezett átadása és har-

madsorban az előfizetések érkezésének szünetelése miatt. Midőn ezen elháríthatatlan okok által szült elmaradásért előfizetőink szíves elnézését kérjük: ígérettel vagyunk, hogy amint a nyomda képes lesz többet szedni, egymásután következő számok kibővítésével pótolni fogjuk a bentmaradt lapszámot.

Román nyelvű vizsgák. A közoktatásügyi miniszterium által 26609—1923. sz. a. kiadott rendelet szerint a kisebbségi nemzetek nyelvén oktató állami tanítók szeptember hó 1-ig román nyelven való vizsgatételre kötelezettek: a román nyelv és modern irodalom történet, a románok története, Románia földrajza és alkotmánytana tantárgyak anyagából. Az Udvarhelymegyei Tanítóegylet választmánya, ezen nagy feladat teljesítésének nehézségeit egy memorandumban tárta fel, kérve a minisztert, hogy három évre felosztva és tanfolyamok megelőzésével állíttasson vizsgázás elé, mert különben a tanítók nagy százaléka elbukik e vizsgán és állása nélkül marad, ami pedig a miniszternek sem lehet célja. A román nyelvnek elsajátítása, szükséges azért is, hogy a kisebbségi nemzetek tanítói az állam nyelvén érkező rendeleteket megértve, azokat mentől pontosabban végrehajthassák. Megmozdulásunknak némi eredménye, a miniszter úr jóindulatának, élénk érdeklődésének ezen ügyünk iránti megnyerése. Tanfolyamokat szerveztetett, amelyek megtartása után ejtetnek meg a vizsgák, a kerületi főigazgató elnöklete alatt kiküldött bizottság előtt. Most tehát tanulni és ténybeli eredményekkel beigazolni készségünket a reánk váró legfőbb feladat. A tanfolyamok a főigazgatóságok székhelyein július hó 5-én kezdődtek és augusztus hó 15-ig tartanak.

A cseh-román válogatott mérközésről hoz legujabb számában izgalmas érdekes felvételeket a Vasárnapi Ujság. A kisebbségi sajtókongresszus alkalmából, különben egy sereg szebbnél-szebb aradi felvételt közöl ez a szám, amelyet ezenkívül a gyermek szépségverseny bájos felvételei tesznek vonzóvá. A szövegrészben az országos hírű budapesti író és esztéta, Benedek Marcell, finom kis novelláján kívül Tamási Árontól novellát, egy rendkívül szellemes francia tréfát, Szabó Jenőtől, Finta Zoltántól és Szombati Szabó Istvántól szép verseket talál ebben a számban az olvasó. A Vasárnapi Ujságnak ez a legujabb száma újabb beszédes bizonyossága a kitűnő képes családi lap rohamos fejlődésének.

Tanügyi Szemle. Ez a címe a ref. tanítóegyletűk szövetsége által alapított és kiadott új tanügyi ujságnak, amely havonként kétszer jelenik meg és felelős szerkesztője *Bencze Gyula* hagymásbodonai ref. tanító up. Marosvásárhely és kiadója: *Fekete Zsigmond* nyáradkarácsoni ref. tanító szövetségi pénztáros; előfizetési díja egy évre 60 leu. Mint az eddigi számokból megállapítható, a ref. felekezeti iskolák érdekében agitáló tanügyi organum, a felekezeti tanítók érdekében a főhatósággal tartozatlanul szembeszáll és megmondja, hogy egykor a lelkész földje és a kántortanító földje egyformán jövedelmezett, ma »a lelkész földje holdanként 30 koronát, a tanítóé holdanként 600 leut jöve-

delmez. Ma a tanító a koldusnak is kevés 10.000 lei létminimumát is csak papiroson kapja meg. A legkényesebb igényeket is kielégítő, prima tanítói állások az erdélyi ref. egyházkerületben, fizetések minden évre külön állapítanak meg. Csak művészi fokra tökéletesedett koplalók és birkatürelmű jámborok pályázatát veszik figyelembe. Gyomorbajosok előnyben. És így tovább minden egyes számában élénk színekkel ecseteli a ref. felekezeti tanítók helyzetét is az intézések észrevételezését. Ezen és hasonló igazságokat, talán még szelidebb formában, mi is megmondottunk, s a Tanítók Lapját indexre tették, kíváncsiak vagyunk, mikor kerül hasonló sorsra a Tanügyi Szemle is, szerkesztője pedig igazmondásaiért fegyelmi alá. Mert, hogy ez lesz a sorsa, a valószínűségnél bizonyosabb.

Egységes naptár. A Julian naptár szerint igazodó *orthodox egyházak* metropolitái Konstantinápolyban tartott kongresszuson a Julian naptár további használatát elejtették és a világ többsége által használt Gergely-féle naptárt fogadták el. Az új naptár 1923. évi október hó 14-én lép életbe, vagyis ezen a napon október hó 1-e helyett az orthodox egyházak is október hó 14-ét fogják írni, így a kétféle naptár szerinti ünneplések már ez év hátralévő részében egyszerre fognak tartatni. A husvét és pünköst azonban mindig a zsidók ezen ünnepei után egy héttel tartatnak meg. Bukarestben régóta ágitálnak ezen ujítás mellett, amely végre teljességbe ment, s így az a reánk illet »ünnepek országá» elnevezés is tárgyalanná vált, sok munkanapot visszaadva rendeltetésének.

Memorandum a felekezeti magyar iskolákért. A Magyar Párt a marosvásárhelyi nagygyűlésének határozata alapján részletes emlékiratot dolgozott ki a magyar felekezeti iskolák megtarthatása, nyilvánossági jogának elismerése és állami segélyezése érdekében, amelyet Pál István udvarhelyi senator június hó 21-én adott át *Brătianu* Jonel miniszterelnöknek. A szépen megokolt memorandum a maga egészében egy mestermű, érdeklődéssel nézünk elébe, mit fog a magas politika ezen kívánalmokból teljesíteni. Komoly munka, amely komoly megfontolásokra tarthat számot.

Magyar tanítónők sikere. A román nyelv tanulásában, utolérhetetlen sikert arattak, illetőleg a román nyelv és irodalom pedagógiai, számtan, földrajz, történelem, alkotmánytan tantárgyak anyagából, a craiovai tanítóképzőben 7 fiatal magyar tanítónő, a részükre tartott rendszeres tanórákat látogatva és rendszeresen készülve, 5 hónapi tanulás után levizsgáztak. A szorgalomnak valóságos mintaképei ők, mert a képezdei tanárikarból, az igazgató elnöklete alatt alakult vizsgáztató bizottság előtt 7 tantárgyból levizsgálva, bizonyítványaik szerint egy kapott: 9·33.; egy 9·17.; három 9 — egy 8·50. és egy 7·50. jelzésű általános osztályzatot. A 9·33. az intézet legjobb bizonyítványa, amelyet 300 tanítónőképezdei növendék és 7 románul tanult magyar tanítónő közül: *Derzsi Klári* áll. tanítónő, *Derzsi Géza* bágyi áll. tanító leánya nyert. Gratulálunk, őszinte szívből üdvözljük a craiovai kép-

zében vizsgázott magyar tanítónőket, akikről maga az intézet igazgatója a vizsga befejeztével az elragadtatás és a dicséret legelismérőbb hangján szólott, gyönyörű feleleteikért, hiszen aki legtöbb időig ott volt, az 8 hónapig, aki legutóbb ment 5 hónapig volt az intézetben a román nyelv elsajátítása végett. Ezt a sikert magam megbámulom, de utánózni nem tudom.

Erkölcsei ujjaáteremtés. A Félix-türedő, illetőleg az ezt pár napi különbsézzel nyomon követő vintileancai vasuti katasztrófa tömeghalottainak borzalmai felett, a kereskedelmi miniszter *Mosoiu* tábornok, a hozzáintézett kérdésre válaszolva mondja: »Megrendülve és megdermedve állok a katasztrófa hírére, nem is tudom mit mondjak. A közlekedési miniszterium is tanácstalanul áll. Rendkívül fontos problema, amely bennünket állandóan foglalkoztat, a CFR. személyzetének erkölcsi ujjaáteremtése, visszatérés a régi fegyelmelemhez, a kötelesség és felelősségérzethez és a lelkiismeretes szolgálathoz. Hiszen a jelen esetben is egy váltókezelőtől függött az utasok százainak az élete.« Az embereket hatalmába kerítette a gondatlanság, lelkiismeretlenség, a pénznek lopás, csalás, sikkasztás, rablógyilkosság árán, legenyhébb formájában baksis révén való megszerzése, amelyek egyenként is ölik a lelket, a tiszta lelkiismeretet fekete kátránnyal mázolja be, a hű kötelességteljesítést pedig illuzoriussá teszik; együttesen pedig az egész társadalmi és állami életünket veszélyeztetik. Egyetlen védőoltás ezen társadalmi rákfene ellen a *Mosoiu* tábornok által is most hangoztatott »erkölcsi ujjaáteremtés«, melynek kezdete az iskolában, folytatása a felnőtt ifjuság körében kell legyen. Nagy feladatok várnak e téren is a tanítóknak, mert mindezen vágyakozások csak jellembeli nevelés által nyerhetnek teljesülést.

Saguna-ünnepély. Julius hó 12-én a minisztertanács elhatározása folytán *Saguna* András báró az első nagyszabasi gör. kel. érsek-metropolita halálának ötvenedik évfordulója alkalmából nagyszabasi emlékűnnepet tartottak Nagyszabasi és Resináron. *Saguna* 1809-ben született Miskolcon macedó-román eredetű szülőktől. Miskolcon, Budapesten és Versecen végezte tanulmányait és 44 éves korában erdélyi gör. kel. püspökké szentelték. Amint Erdély földjére lépett kijelentette, hogy legfőbb célja a magyarországi románság számára külön gör. kel. egyházat és annak autonómiát kiküzdeni élén az érsek-metropolitával, a gör. kel. szerb egyház mintája szerint, amelynek főérseke a karlócai gör. kel. szerb pátriárka. Dinasztikus politikát folytatott egész életében, aminek jutalma lett, hogy egy bécsi udvar, mint a magyar törvényhozás beleegyezett a gör. kel. szerb egyháztól való különválásba (1868. évi 30. t.-c.) és önálló román nemzeti egyházzá való alakulásba, amelynek feje a nagyszabasi gör. kel. érsek-metropolita. Egyidejűleg az új alkotmányt a magyarországi gör. kel. román egyház autonómiáját is kidolgozta, amely zsinatilag elfogadtatott és 1869-ben a király által is jóváhagyatott; s amelyben a legdemokratikusabb alapon az egyházi és iskolai vagyonek kezelésben a híveknek is döntő befolyást biztosít.

Magyarország első kultuszminiszterének Br. Eötvös Józsefnek ugyyszólva gyermekkorától állandó jó barátja volt, aki igen nagy véleményvel volt Sagunáról, mondván: annyi esze van, mint egy fél országnak. A szennmegyei Resinár községben 1873-ban, tehát ötven esztendővel ezelőt helyezték örök pihenőre. Most pedig emlépünnepet rendeznek az erdélyi románság nagynevű érsekének emlékére. A román nemzetnek minden politikai viszonylatok között nagy munkása volt. Közmondássá vált doktrínája: »hallgass és cselekedj.« Ő úgy is tett. Méltó ez ünnep az ő nagy alkotásaihoz.

Számtan tanítási újdonság. Az elemi iskola I. osztálya részére az eddigi rendszer helyébe új menetű, többféle eredetiséggel megalapozott, a sikeres eredményt biztosító »Szemléltető számtan« jelent meg Patakfalvi Zsigmond tanító szerkesztésében. Amilyen haladást az »abc« tanításában a fonómikikai rendszer eredményezett, nem kisebb lendületű fejlődést biztosít a számtan tanítás terén e rendszernek a gyakorlatba való bevezetése. Az egyes számkörök alcsoportpárjait az életből vett igazi gyakorlati példákon szemlélteti ábrákban s ezekre vonatkozó megrögzítő találó mondókákkal is igyekszik maradandóvá tenni a látottakat, hallottakat, valamint a lapok alján a számológépen golyók általi szemléltetését mutatja be az alcsoportosításoknak. További eredményt biztosító gondolat és megvalósítás az a törekvés, mely szerint az eddigi száraz szorzótábla gyakoroltatása helyett a számológép szerinti szemléltethetést mindig kézügyben levő módon oldja meg, aminek igen nagy előnye az is, hogy ugyanakkor a még nehezebben begyakoroltatható osztást is szemlélteti, tehát egyben szorzó és osztótáblát ad a kézbe. A »Szemléltető számtan« I. oszt. részére (Ára: 8.-lei) és a tanító részére szóló »Utmutató« (Ára: 3.-lei) a »Minerva« kiadásában jelent meg Cluj-Kolozsváron. Szemléltető szorzó és osztótáblás irkák külön a szerző útján rendelhetők meg. Cluj-Kolozsvár Unitárius kollégium. Kartársaink figyelmébe ajánljuk.

»Glasul Minorităților« »A Kisebbségek hangja« cím alatt a »Magyar Kisebbség« c. nemzetpolitikai szemle felelős szerkesztője Dr. Sulyok István szerkesztésében új politikai lap jelent meg Lugoson. Hogy a hatalmon levő kormányok adtak és adnak ki politikájuk érvényesítésére a kisebbségek nyelvén is ujságokat, erre számtalan példa van, azonban, hogy a kisebbségek adjanak ki a kormányzó nemzet nyelvén lapot: ez talán egyik első példa arra. Hogy lesz-e hosszabb élete, nem tudhatni, hogy hasznos szolgálatot van hivatva teljesíteni, az kétségtelen, mert a magyar kisebbség sérelmeit, bajait, panaszait az állam nyelvén taglalva és tárva fel: a kormány felelős vezetői is azt mindenkor olvashatják. A »Magyar Kisebbség«-et csak magyarul olvasó, a »Glasul Minorităților«-t románul is olvasó közönség és tanítótársaink pártoló figyelmébe ajánljuk. Ára példányonként 3 leu.

Új könyvek. Lapunk szerkesztősége több szerzőtől, illetőleg kiadótól kapott új tankönyvet ismertetés végett. Tízetesen foglalkozunk ezen könyvekkel

és jövő számunkban bővebb részletességgel fogunk azokról szólni, hogy megismerés után tanítótársaink beszerezhessek és javukra felhasználhassák. Örvedetes nekilendülés észlelhető a tankönyv irodalom terén, nemkülönben a román-magyar könyvek szerkesztése és kiadása mezején is.

x **Cserélek Baczából** magyar tannyelvű állami iskolától, ugyancsak magyar tannyelvű állami iskolához. A község Désről 8 kilométerre, országút mellett fekszik. Vasuti állomás Retteg, Baczától másfél kilométer. Holyben vasuti megállóhely. Az állás ref. kántorsággal van egybekötve 3 hold 300 □ öl szántóföld díjazással. *Megjegyzem, hogy a község ez évtől kezdve briaási fejlődésnek indul, mely az itteni népre boldogító s a helyben lakó intelligenciára pedig kiszámítatlan előnyöket hozó hatással lesz. Hónapok óta nagyban folynak a munkálatok egy 80 szövszékkel bíró selyem- és gyapju-szövényár felállításához, mely még ez év szeptemberében megnyílik. Terve van véve a villanyvilágítás bevezetése és múmalom létesítése a legrövidebb idő alatt. S mindezekon kívül sok más hasznos és áldásos intézmény. Cserélni óhajtó kartársak írjanak címemre: Baťa—Bacza, up. Reteag—Retteg, Szolnok-Dobokavm. *Bányai Ferenc, áll. tanító.**

x **A Minerva** könyvkiadó vállalat kiadásában a következő miniszterileg jóváhagyott elemi iskolai könyvek jelentek meg: Fejes-Ferméry: Új ABC, Péter-Tóth-Mezey: Olvasókönyv II. rész, Olvasókönyv III. rész, Olvasókönyv IV. rész, Szilágyi: Kolozsmegye földrajza, Szilágyi: Földrajz a III. és IV. osztály részére, Torday Lajos: Számtan II. o. és Számtan III. oszt. részére. Kapható a Minerva Nyomdai Részvénytársaságnál Kolozsvárt és minden könyvkereskedésben.

Könyvnyomda R-t. Odorheiu.

Tanító urak!

Van szerencsém tisztelettel értesíteni, hogy ismétlen átdolgozott és bővített **Putnoky-féle**

Magyar-román szótár

III. kiadása megjelent és üzletben kapható. Ára 100 Leu. A román-magyar rész is közelebből megjelenik, előjegyzéseket már elfogadok.

Teljes tisztelettel

Z. Székely János

könyvkereskedő Odorheiu-Székelyudvarhely.

Eladó

egy jó karban levő, három változatú

FISZHARMONIUM.

Cím: Gaál Áron áll. tanító Odorheiu, Stefan cel Mare (Malom-utca) 44. szám.